

TEHETSÉGES? LEHETSÉGES!

A tehetséggondozás kifejezés magába foglalja a tehetségesek fejlődése érdekében végzendő összes tevékenységet, a tehetségek felkutatásától, felismerésétől, azonosításától kezdve a tehetség kifejlesztéséig, a tehetségesek társadalomba való beilleszkedésének támogatásáig. Az így értelmezett tehetséggondozás igazi színtere, intézménye az iskolahálózat az óvodától az egyetemig. Ezt még kiegészíthetjük azzal, hogy az iskoláknak szoros kapcsolatot kell fenntartani a gyermeket gondozó családokkal.

Az óvodák az iskolák számára jelzik a beiskolázandó gyerekek különleges értékeit. Az iskolák hangsúlyosan, már szervezettebb formában foglalkoztatják a tehetséges tanulókat, ehhez azonban alaposan tájékozódniuk kell, hogy milyen tulajdonságok figyelmeztetnek arra, hogy egy-egy gyerekből kedvező körülmények között átlagon felüli tehetség bontakozhasson ki. Nagyon fontos a tehetségígéretek fejlett módszerekkel való kiválogatása, annak megállapítása, hogy ki miben, milyen jellemzők alapján ígérkezik tehetségesnek. Ehhez kapcsolódnak a speciális nevelési és tanítási módszerek, a fejlesztéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek folyamatos biztosítása és végül, de nem utolsósorban a tehetségígéretek fejlődésének folyamatos nyomon követése az egész tanulmányi idő alatt.

A tehetséggondozó munka minősítése az eredmények alapján történhet. Az eredményességnek vannak bizonyos jelzői, paraméterei. Pl.: a tehetségígéretek iskolai tanulmányi előmenetele, a felsőbb iskolákba bejutás és az ottani helytállás aránya, a tanulmányi versenyeken, vetélkedőkön, kiállításokon való sikeres szereplés, sikeres részvétel bizonyos közösségi produkciókban (zenekar, tánckar, énekkar, színjátszás, sport, tudományos körök, stb.), egyéni produktumok (pl. műalkotás).

A tehetséges tanulókat úgy kell nevelni, hogy képesek legyenek az együttműködésre hasonló képességű társaikkal. Gazdag kapcsolatrendszerrel kell fenntartaniuk kortársaikkal, de alkalmat kell nekik adni arra, hogy időnként önállóan, egyedül dolgozzanak. Biztatni kell őket, hogy sikeresek legyenek és dicsérni, hogy sikerélményük legyen. Képesé kell tenni őket arra, hogy saját érdeklődési vonalaikat kövessék. Szükséges, hogy kapcsolatuk legyen olyan tanárokkal, akik különféle érdeklődési körökben jártasak. Lehetőséget és bátorítást kell kapniuk ahhoz, hogy gyakorolhassák speciális képességeiket. Gondosan kell fejleszteni személyes és szociális, valamint intellektuális képességeiket, beleértve a másokkal szembeni empátiát és megértést. Foglalkozásaikba időnként kevésbé tehetséges fiatalokat is be kell vonni. Nevelési és tanítási tervünkhöz el kell nyerni a többi tanár és a szülők segítségét is. De kerülnünk kell az olyan intézkedéseket, amelyek a szülők versengésére építenek vagy alkalmasak arra, hogy ellenszenvet ébresszenek azok körében, akik gyermekei nem kapják meg a tehetségeseknek juttatott előnyöket. Törődni kell a csupán egy területen kiemelkedő tanulókkal is. Bizonyos, hogy nagyobb anyagi ráfordítás szükséges a tehetséges gyerekek neveléséhez, mint az átlagosokéhoz. De a speciális nevelés következményeként nagyobb produktivitást várhatunk és érhetünk el, mint az átlagos képességűek tanítása során.

Az igazi tehetséggondozásnak helyi kezdeményezésekből kell kiindulnia. Végig kell gondolnunk, hogy hol, mit, hogyan lehet megvalósítani. Ez a sokszínűséget hozhatja magával. A tehetséggondozáshoz szükséges lehetőségek létrehozása lépésről lépésre, fokozatos fejlesztés révén történhet. Nem is annyira létrehozni kell őket, mint inkább szabad teret biztosítani a belülről kiinduló fejlődésnek. Semmilyen rendelet vagy törvény nem járhat jó eredménnyel, ha alapok nélkül, az iskolától függetlenül hozzuk létre a tehetséggondozó műhelyhálózatot. Az intézményes tehetséggondozásnak elsősorban az iskolában van a helye!

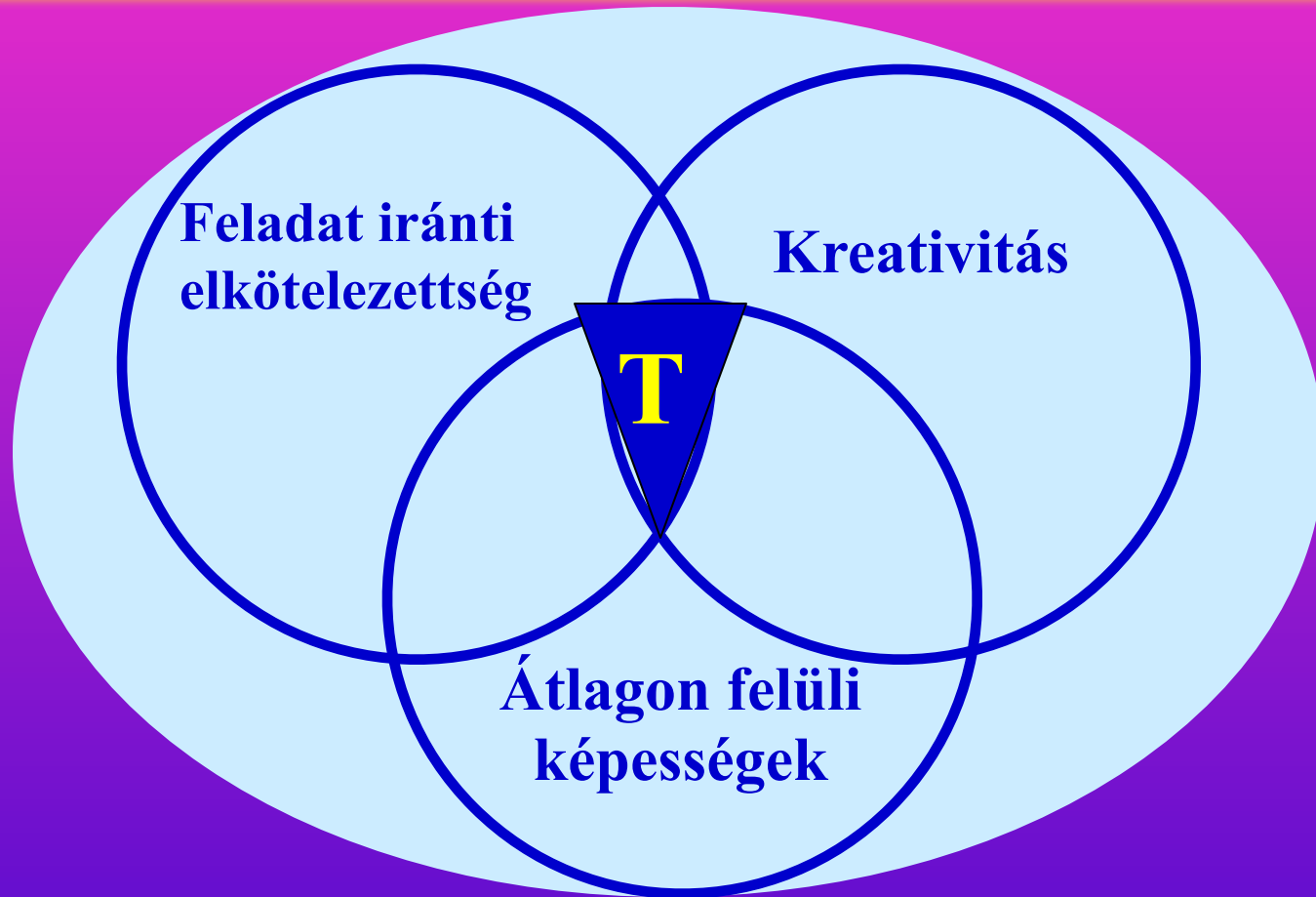
A módszerbeli lehetőségek különbözhetnek. A tehetségesek fejlesztésének egyik alapfeltétele, hogy a velük versenyképes kortárs tanulókkal folyamatosan összemérhessék képességeiket, erejüket. Ehhez viszonylagosan homogén, vagyis hasonló teljesítményekre képes csoportokat kell belőlük szervezni. Csak ez biztosítja a reális versenyelőlekedéseket. A legjobbak számára mit sem ér az olyan csoport, amelyben semmi erőfeszítésre nincs szükségük a feladat megoldásához. A leggyengébbek számára is haszontalan az olyan csoport, amelyben csupa „sztárok” versenyeznek.

Elképzelhető, hogy a tehetségvédelem bázisiskoláiban teljesen homogén tehetséges osztályok is kialakulnak. Az sem zárható ki, hogy egyik-másik helyen némelyik szakterületen egy iskolába csoportosulnak egy beiskolázási körzet tehetségesei, így az egész iskola tehetségnevelési profilú intézménnyé válhat. A homogén osztályok létrehozásának vannak ellenzői is. Attól tartanak, hogy egyes osztályokból így kikerülnek a fölfelé húzó erők. Ettől nem kell tartani, hisz egy-egy osztályból csak egy-két igazán tehetséges tanuló kiemeléséről lehet szó.

A tehetségígéretes tanulók esetében jól bevált módszer az iskolai előrehaladás tempójának meggyorsítása. Pl.: hamarabb lehet iskolát kezdeni, egy tanév alatt több tanév anyagát elsajátítani, vizsgákat előrehozni, stb. Ahol csak mód van rá, érdemes bevezetni a gyorsító, fejlesztő módszert. Egy másik lehetőség a tananyag gazdagítása, dúsítása. Ez a módszer jól illik a tanulókkal való egyéni differenciált foglalkozás keretébe. Több módon valósulhat meg. Pl.: mennyiségi dúsítás, minőségi dúsítás, stb. A mennyiségi dúsításban a hangsúly a tananyag gazdagabb, változatosabb megismerésében, begyakorlásában van, míg a minőségi dúsítás lényege, hogy a hagyományostól eltérő módszerek felhasználásával (vita, projektek készítése, gyűjtő-munkák, szakköri és hobbitevékenységek) tágítja, emeli a tanulás megszokott színvonalát. A tehetséges tanulók fejlesztését célzó dúsításoknak olyanoknak kell lenniük, hogy intenzíven foglalkoztassák a tanulók képességeit, átlagot felülmúló tehetségét. A tehetséggondozás ügyét előrevinni csak a pedagógus képes. A külföldön elterjedt tutormentor megoldás hazánkban is gyümölcsöző lehetne. Az iskolában is lehetőséget kell biztosítani a belső differenciálás megvalósítására. Ilyenek a szakkörök, önképző körök, műhelyek. Ezek a lehetőségek igen hatékonyan tudják támogatni a tehetségfejlesztő munkát. De nem szabad megfeledkeznünk az iskolán kívüli - kulturális, művészi, sport, stb. - lehetőségekről sem.

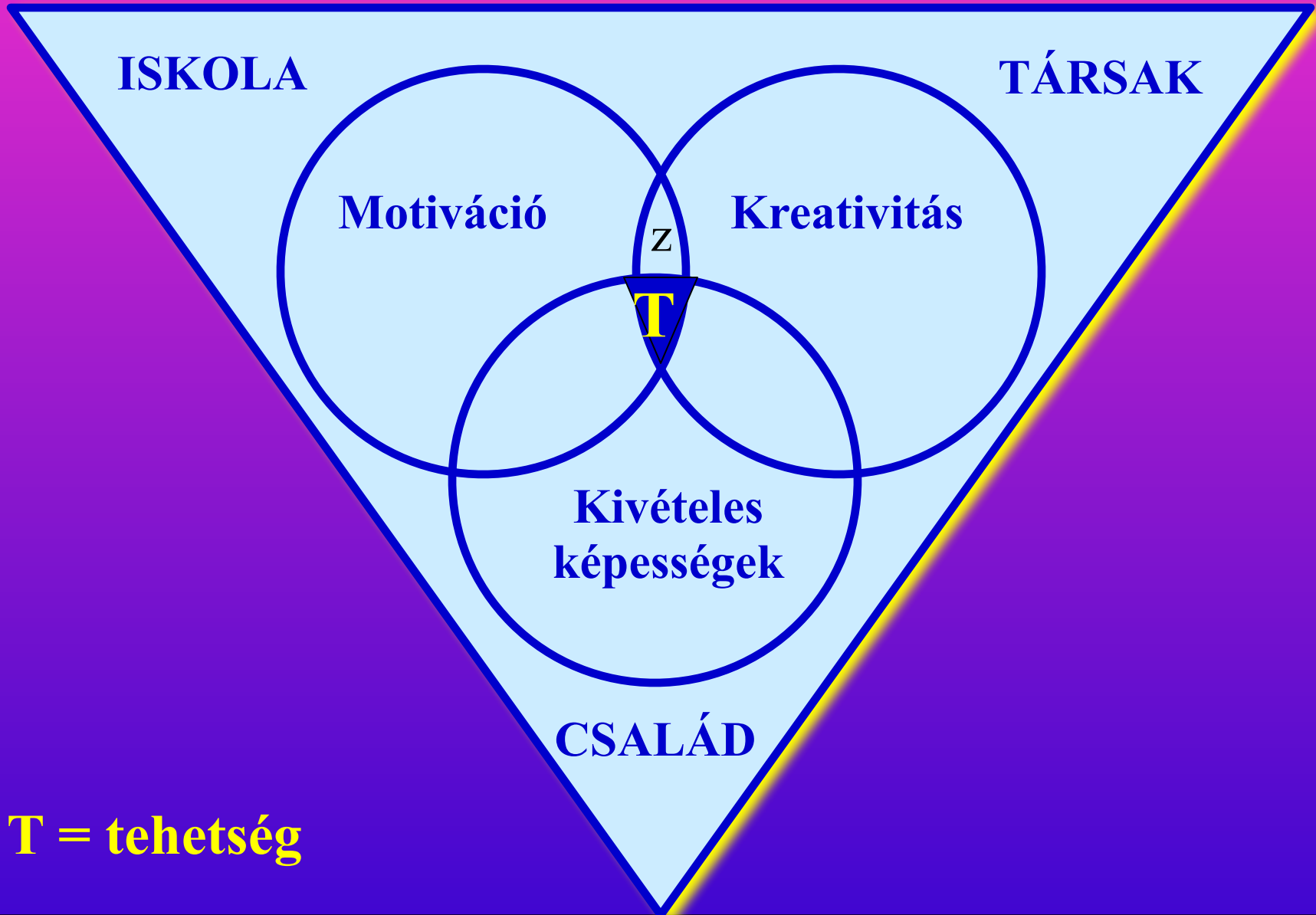
Hogy minden gyerekből sikerüljön a legnagyobb eredményt kihoznunk, fogadjuk meg az alábbi tanácsokat: Fogadjuk el a tehetséges tanulót olyannak, amilyen. Javasoljunk számára munkaprogramot. Fejlesszük a tanuló önálló kutatókészségét. Válaszoljunk az időnként meghökkentő kérdéseire is. Játsszunk katalizátor szerepet életében. Alkalmazzunk olyan tanítási módszereket, amelyek bátorítják a tanulót arra, hogy kreatív legyen és bátran tanulmányozza környezetét. Úgy építsük fel tanításunkat, hogy fokozzuk kíváncsiságát, érdeklődését. Ezen tanácsokban megfogalmazottak alkalmazása elvezet a biztos sikerhez!

A RENZULLI-FÉLE TEHETSÉGMODELL

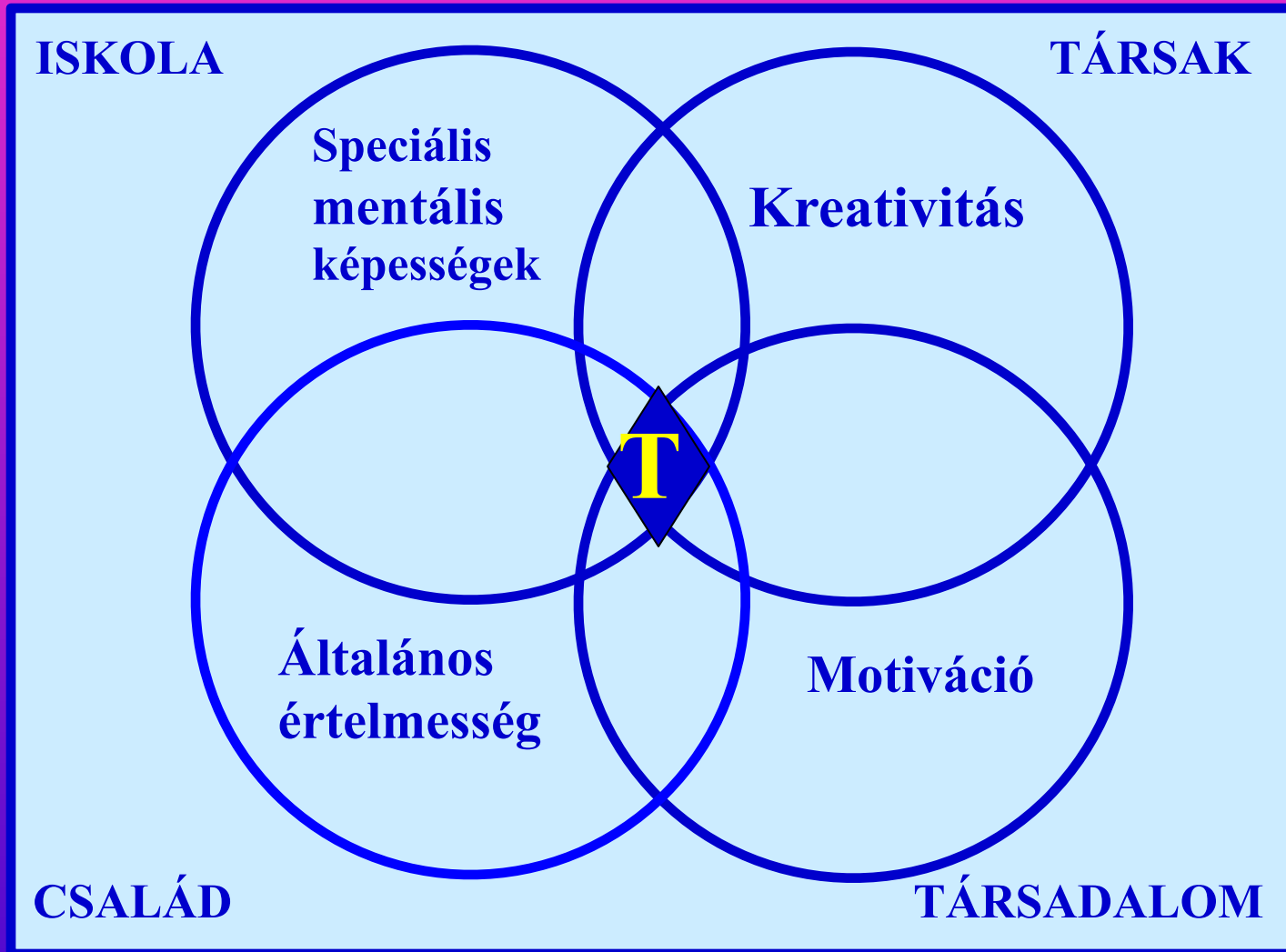

T = tehetség

A MÖNKES-FÉLE TEHETSÉGMODEL

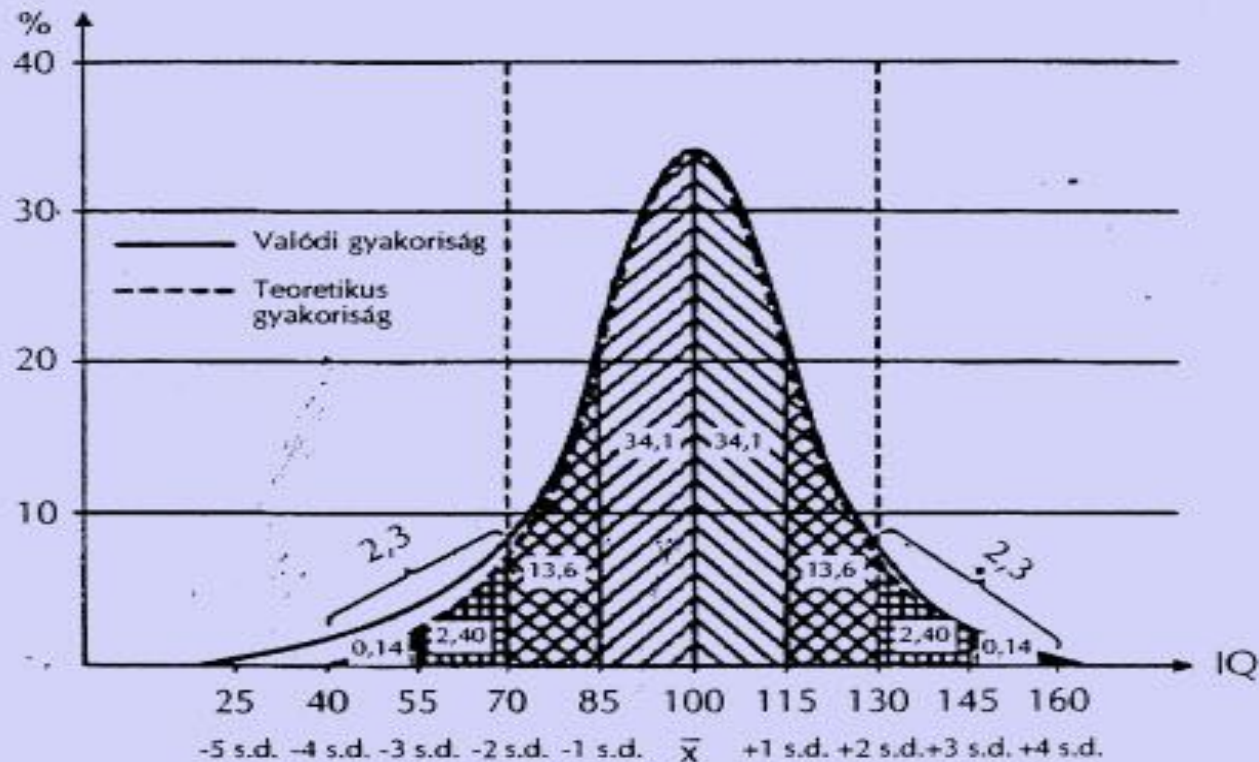

A CZEIZEL-FÉLE TEHETSÉGMODEL

T = tehetség

TEHETSÉG ÉS INTELLIGENCIA

42. ábra. A szellemi képességek, pl. az értelmesség (más szóval intelligencia és ennek számszerű értéke az intelligencia kvóciens = IQ) eloszlása a népességben.
 $\bar{x}$ = átlag, s.d. = standard deviáció: szórás

ÖRÖKLŐDÉS FORMÁI

Szülők

Szülők
örökletes
adottságai

Nevelés,
oktatás

Szülők és
rokonok
viselkedése

Biológiai
öröklődés

Szocio-
kulturális
öröklődés

A minta öröklődése

Gyermek
örökletes
adottságai

Tanulás

Gyermek
viselkedése

Utódok

Képességek

